

# Studium interwencji

## Metoda międzykulturowego portfolio w nauczaniu języka polskiego jako obcego

### Poziom interwencji:

oddziaływanie na nauczycieli specjalistów; oddziaływanie na nauczycieli;  
oddziaływanie na dziecko/ucznia; oddziaływanie na rodziców/opiekunów

### Etap edukacyjny:

szkoła podstawowa klasy 4–8; uczniowie, których znajomość języka polskiego  
sytuuje się na poziomie podstawowym

### Kategoria interwencji:

metoda/technika/strategia nauczania

### Problem:

Dzieci i młodzież z doświadczeniem migracji, przebywając na terenie Polski, mają prawo do nieodpłatnej edukacji (art. 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 nr 78, poz. 483, ze zm.)). Tym samym ich rodzice/opiekunowie prawni są odpowiedzialni za to, aby wypełniali oni obowiązek szkolny. Dlatego też zazwyczaj zaraz po przyjeździe do Polski dzieci i młodzież ze środowisk migracyjnych są włączani w główny nurt edukacji. Niejednokrotnie osoby przynależące do tej grupy rozpoczynają naukę w Polsce bez wcześniejszego przygotowania lub z niewielkim przygotowaniem w zakresie posługiwania się językiem polskim.

Uczniowie z doświadczeniem migracji mają możliwość rozwijania swoich kompetencji językowych w ramach dodatkowych zajęć z języka polskiego jako obcego, które są organizowane na terenie szkół przez organ prowadzący na wniosek dyrekcji szkoły. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz. U. z 2020 r., poz. 1283, ze zm.) dzieci i młodzież z doświadczeniem migracji różnych narodowości oraz reemigranci mogą uczestniczyć w dodatkowych zajęciach z języka polskiego w wymiarze 2 godzin tygodniowo. Natomiast uczniowie pochodzący z Ukrainy, na mocy Rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy (Dz.U. z 2022, poz. 645, ze zm.), mogą uczestniczyć w zajęciach realizowanych w wymiarze aż 6 godzin tygodniowo. Język stanowi podstawowe narzędzie integracji międzykulturowej.

Dzięki kompetencjom komunikacyjnym możliwa jest komunikacja międzyludzka i międzykulturowa. W przypadku dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracji brak kompetencji komunikacyjnych lub ich niski poziom w zakresie porozumiewania się nowym językiem stanowią podstawową barierę w procesie edukacji i integracji rówieśniczej. Za pomocą systemu symboli językowych uczniowie z doświadczeniem migracji uczą się wyrażania swoich myśli, poglądów, idei itd. Język umożliwia im również nabywanie wiedzy o nowej rzeczywistości społeczno-kulturowej (funkcja kognitywna) oraz nadawanie znaczeń poszczególnym jej elementom. Jest on narzędziem nawiązywania i budowania relacji międzyludzkich ze społeczeństwem przyjmującym oraz podziału ról społecznych (funkcja społeczna). Dzięki językowi możliwe jest również wyrażanie własnych emocji – zarówno w codziennym życiu, jak i na płaszczyźnie twórczej (funkcja ekspresywna) (zob. Kilklewicz, 2010). Dlatego też, w kontekście optymalizacji procesów edukacji i integracji uczniów ze środowisk migracyjnych, niezbędne jest systematyczne i przemyślane rozwijanie kompetencji

komunikacyjnych, z uwzględnieniem wiedzy na temat społeczno-kulturowych realiów życia w nowym kraju.

Na potrzebę rozwijania międzykulturowej kompetencji komunikacyjnej dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracji w różnym wieku, włączania tej grupy uczniów w główny nurt edukacji i tym samym propagowania idei „Edukacji dla wszystkich”, odpowiada zaprezentowana tu interwencja, metoda międzykulturowego portfolio (innowacja pedagogiczna).

## Cele:

1. Budowanie świadomości nauczycieli specjalistów w zakresie znaczenia rozwijania międzykulturowej kompetencji komunikacyjnej w procesie edukacji i integracji uczniów z doświadczeniem migracji.
2. Rozwijanie wrażliwości nauczycieli specjalistów na zróżnicowane potrzeby uczniów z doświadczeniem migracji w zakresie nauczania–uczenia się języka polskiego jako obcego.
3. Nabywanie umiejętności implementacji do praktyki edukacyjnej metody międzykulturowego portfolio.

## Ogólny opis interwencji:

Metoda międzykulturowego portfolio stanowi szczególną odmianę metody portfolio, której model został wypracowany w trakcie praktyki edukacyjnej. Dzięki zastosowaniu tej metody dzieci i młodzież z doświadczeniem migracji tworzą i zbierają materiały potwierdzające zwiększenie swojej znajomości języka polskiego oraz świadczące o pogłębianiu własnej świadomości międzykulturowej.

Praca za pomocą metody zakłada wykorzystanie przez uczestników zajęć językowych rozwiązań metodycznych (zadania, ćwiczenia), dzięki którym możliwe jest aktywne uczenie się języka poprzez twórczą pracę i działania językowe.

Działania te stwarzają przestrzeń do pracy zespołowej, a tym samym do efektywnej integracji.

Metoda międzykulturowego portfolio jest również istotna z perspektywy współpracy z rodzicami/opiekunami uczniów z doświadczeniem migracji oraz innymi osobami zaangażowanymi w ich proces uczenia się (np. asystentami międzykulturowymi), które mogą na bieżąco śledzić postępy uczestników zajęć w nauce. Poza tym zebrane w portfolio materiały z zajęć mogą stanowić dla rodziców/opiekunów uczniów z doświadczeniem migracji zbiór wiedzy o Polsce i być źródłem nowych doświadczeń międzykulturowych (Młynarczyk-Sokołowska, Szostak-Król, 2016).

## Podstawy naukowe interwencji:

Podstawę naukową interwencji stanowią 3 komplementarne podejścia stosowane w toku nauki języków obcych: podejście komunikacyjne, zadaniowe i międzykulturowe. Ważnym punktem odniesienia podczas jej projektowania był Europejski System Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ), dokument szczegółowo opisujący poszczególne kompetencje rozwijane w procesie nauczania–uczenia się języka obcego oraz powiązania pomiędzy nimi, stanowiący podstawę współczesnego uczenia się języków. U podstaw podejścia międzykulturowego (Lewicki, Białek, Gackowska, 2006; Aleksandrowicz-Pędich, 2005, 2011; Badura, 2011; Bandura, 2007; Garncarek, 2007) w nauczaniu języków obcych leży przekonanie o ścisłym związku języka z kulturą. Osoby uczące się języka obcego powinny więc nie tylko opanować zasady poprawnego komunikowania się pod względem językowym, lecz także kulturowym.

W toku pracy za pomocą metody międzykulturowego portfolio, w celu kształtowania umiejętności płynnego i poprawnego posługiwania się nowym językiem w mowie i piśmie, uczestnicy zajęć stopniowo przyswajają sobie oraz doskonałą wszystkie systemy języka: fonologiczny, morfologiczny, leksykalny, semantyczny i syntaktyczny, we wzajemnej łączności funkcjonalnej. Praca za pomocą metody międzykulturowego portfolio zakłada również realizację treści służących rozwijaniu

wśród uczestników zajęć, poza kompetencjami komunikacyjnymi, kompetencji niezbędnych do poruszania się w polskich realiach społeczno-kulturowych (np. wiedza o Polsce, polskich obyczajach, kulturze, stylu życia), a także uczenie się przez działanie, sprzyjające budowaniu kompetencji społecznych, będących ważnym elementem procesu integracji ze społecznością klasy/szkoły. Dzięki systematycznemu rozwijaniu tej umiejętności uczestnicy zajęć lepiej poradzą sobie z międzykulturowymi nieporozumieniami i wynikającymi z nich trudnościami, co oznacza, że wzrasta ich kompetencja międzykulturowa.

Metoda międzykulturowego portfolio stanowiła podstawę badań prowadzonych przez A. Młynarczuk-Sokołowską w 2014 roku na terenie Ośrodka Pobyтового dla Cudzoziemców w Białymstoku oraz w 2016 w Szkole Podstawowej nr 26 w Białymstoku. Badania te wskazują na znaczącą skuteczność zaproponowanej metody. Dzięki systematycznemu gromadzeniu przez uczniów wyników pracy własnej (karty pracy, rysunki, wypowiedzi pisemne itd. oraz jej analizie (m.in. za pomocą narzędzi do autoewaluacji własnych osiągnięć) uczniowie z doświadczeniem migracji wykazywali znacznie silniejszą motywację do nauki oraz uczestniczyli w dodatkowych zajęciach językowych w sposób bardziej regularny. To przełożyło się na szybsze rozwijanie u nich międzykulturowej kompetencji komunikacyjnej niż w toku zajęć realizowanych za pomocą klasycznych metod dydaktycznych i przyspieszyło proces ich integracji ze środowiskiem szkoły i klasy.

## Strategia działania:

Praca za pomocą metody obejmuje następujące etapy:

1. Założenie zindywidualizowanego międzykulturowego portfolio. Omówienie z uczniami specyfiki pracy na zajęciach językowych za pomocą metody międzykulturowego portfolio.
2. Realizacja cyklu zajęć z języka polskiego jako obcego z wykorzystaniem metody międzykulturowego portfolio (minimum 14 godzin dydaktycznych (7 zajęć po 90 minut); maksimum 28 godzin dydaktycznych (14 zajęć po 90 minut)).

3. Systematyczne monitorowanie postępów uczniów w nauce języka poprzez samoocenę częściową nowych kompetencji po każdych zajęciach na podstawie arkusza samooceny częściowej.
4. Przeprowadzenie gry edukacyjnej, która umożliwia powtórzenie materiału zrealizowanego w cyklu zajęć (treści dotyczące języka polskiego: gramatyka, słownictwo itd.) oraz wiadomości dotyczących różnorodności kulturowej świata, ze szczególnym uwzględnieniem polskiej kultury i realiów życia w Polsce.

### Wskazówki metodyczne

Metodyka pracy za pomocą metody międzykulturowego portfolio została szczegółowo opisana w książce Młynarczuk-Sokołowska, A., Szostak-Król, K. (2016). *Zrozumieć Innego. Międzykulturowa kompetencja komunikacyjna w procesie uczenia się języka polskiego jako obcego*. Białystok: Fundacja Dialog.

W celu zastosowania metody w praktyce edukacyjnej proponuje się wykorzystanie autorskiego cyklu scenariuszy zajęć w wymiarze 14 lub 28 godzin dydaktycznych (7 lub 14 zajęć po 90 minut) adresowanego do dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracji (różnych narodowości), który został zawarty w wyżej wymienionej publikacji.

Książka dostępna jest w wersji tradycyjnej w polskich bibliotekach i czytelnich oraz elektronicznej m.in. w Repozytorium Uniwersytetu w Białymstoku <http://hdl.handle.net/11320/6549>.

## Czas trwania:

- Minimalny czas trwania interwencji: 14 godzin dydaktycznych (7 zajęć po 90 min.).
- Optymalny czas trwania interwencji: 28 godzin dydaktycznych (14 zajęć po 90 min.).

## Monitorowanie i ewaluacja skuteczności:

Monitorowanie i ewaluacja interwencji zakładają ocenę:

- z kilku perspektyw;
- wykorzystującą różne metody;
- dokonywaną na różnych etapach (podejście podłużne).

Do oceny kompetencji uczniów posłużyć mogą następujące narzędzia:

- test sprawdzający poziom międzykulturowej kompetencji komunikacyjnej uczniów przed rozpoczęciem cyklu zajęć (propozycja do samodzielnego opracowania),
- test sprawdzający poziom międzykulturowej kompetencji komunikacyjnej uczniów po zakończeniu cyklu zajęć (propozycja do samodzielnego opracowania),
- arkusz samooceny częściowej ucznia (propozycja do samodzielnego opracowania),
- arkusz samooceny końcowej ucznia (zob. Załącznik 4).

Do oceny metody można wykorzystać narzędzia takie jak:

- ankieta ewaluacyjna skierowana do uczniów po zakończeniu cyklu realizowanego na podstawie scenariuszy (propozycja do samodzielnego opracowania),
- ankieta ewaluacyjna skierowana do nauczycieli, którzy wdrożą metodę w toku zajęć (propozycja do samodzielnego opracowania),

- ankieta ewaluacyjna skierowana do rodziców/opiekunów (propozycja do samodzielnego opracowania).

## Ryzyko/zagrożenia w realizacji:

### 1. Przyzwyczajenia nauczycieli

Czynnikami ryzyka w przypadku implementacji metody międzykulturowego portfolio do praktyki edukacyjnej mogą okazać się przyzwyczajenia nauczycieli specjalistów związane ze stosowaniem:

- konwencjonalnych metod pracy w toku nauczania języka polskiego jako obcego, które bazują głównie na rozwiązywaniu zadań językowych i tym samym niedocenianie innowacyjnych metod zakładających podejście komunikacyjne i działaniowe;
- podejścia narodowego (zamiast międzykulturowego), koncentrującego się głównie na przekazywaniu wiedzy o polskiej kulturze i realiach życia w Polsce podczas nauczania języka polskiego jako obcego.

Wymienione przyzwyczajenia wiążą się z usytuowaniem w centrum procesu nauczania–uczenia się nowego języka rozwiązywania ćwiczeń gramatycznych i pisemnych zadań językowych oraz przekazywaniem treści monokulturowych w toku zajęć, co ogranicza działanie podczas nauki oraz utrudnia rozwijanie międzykulturowej kompetencji komunikacyjnej.

### 2. Niedocenianie możliwości uczniów

Kolejnym czynnikiem ryzyka w przypadku implementacji metody międzykulturowego portfolio do praktyki edukacyjnej może być niedocenianie przez nauczycieli specjalistów możliwości uczniów z doświadczeniem migracji w zakresie nauki języka polskiego jako obcego (indywidualne style uczenia się, motywacja wewnętrzna, zdolności językowe itd.). Taka postawa nauczycieli może prowadzić do obniżenia wymagań wobec tej grupy uczniów, wybierania dla nich tylko niektórych zadań do realizacji (np. tych, które nauczyciel z jakiegoś powodu uzna za łatwiejsze lub

możliwe do wykonania przez ucznia), a przez to – do niepełnego realizowania założeń programowych czy treści przewidzianych do realizacji z daną grupą uczniów.

### 3. Obawy nauczycieli co do zaangażowania rodziców

Obawy nauczycieli specjalistów stosujących konwencjonalne metody pracy w toku nauczania języka polskiego jako obcego (gdzie proces nauczania–uczenia się odbywa się w relacji uczeń–nauczyciel) przed włączaniem rodziców/opiekunów uczniów z doświadczeniem migracji do procesu uczenia się nowego języka stanowią kolejny z czynników ryzyka przy podejmowanej interwencji. Obawy te mogą skutkować niewielkim/niewystarczającym angażowaniem do procesu nauczania–uczenia się nowego języka rodziców/opiekunów uczniów z doświadczeniem migracji i przyczynić się do obniżenia postępów uczniów w nauce.

## Załączniki:

### Załącznik 1. Lista niezbędnych umiejętności międzykulturowych wg Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego (ESOKJ):

1. Dostrzeganie związku między kulturą własną i obcą.
2. Wrażliwość kulturowa oraz dokonywanie właściwych wyborów strategii komunikacyjnych i ich odpowiedniego użycia w kontakcie z osobami z innych kultur.
3. Pośredniczenie między kulturą własną a kulturą obcą oraz radzenie sobie z międzykulturowymi nieporozumieniami i wynikającymi stąd sytuacjami konfliktowymi.
4. Próby przezwyciężenia stereotypów.

### Załącznik 2. Instrukcja służąca założeniu międzykulturowego portfolio

Witam Cię na międzykulturowych zajęciach z języka polskiego!

Przed Tobą ciekawe i ważne zadanie! Nauczysz się samodzielnie prowadzić międzykulturowe portfolio. W trakcie trwania zajęć z języka polskiego jako obcego będziesz gromadził/gromadziła w nim własne prace (karty pracy, teksty pisane, ilustracje, rysunki itp.), materiały, dokumenty, fiszki, ankiety, testy, sprawdziany, prace domowe, które będą dokumentowały Twoje umiejętności językowe i doświadczenia międzykulturowe z różnych okresów Twojej nauki języka polskiego. Dodatkowo będzie toteczka dokumentująca Twój proces uczenia się.

Jeśli podoba ci się pomysł prowadzenia międzykulturowego portfolio, proponuję Ci na początku następujące czynności:

1. Załóż segregator, do którego będziesz wpinać koszulki i kartki A4.
2. Przygotuj kilka kolorowych kartek A4, które będą służyły jako kartki tytułowe poszczególnych działów.
3. Następnie wspólnie przygotujemy plan portfolio zawierający tytuły poszczególnych działów.
4. Podczas realizacji kolejnych tematów zajęć będziesz umieszczać w portfolio swoje prace, materiały przygotowane na zajęcia itp.
5. Pamiętaj, że portfolio to Twój osobisty dokument i ma zawierać Twoje samodzielne prace i opis Twoich osobistych doświadczeń, ponieważ będzie on podlegał ocenie na zakończenie kursu.

Liczę na Ciebie i życzę powodzenia!

### Załącznik 3. Przykładowy arkusz samooceny końcowej

Instrukcja dla ucznia: Zaznacz w tabeli to, co dotyczy Ciebie.

| Lista umiejętności | To już potrafię | Muszę to powtórzyć | Nie potrafię |
|--------------------|-----------------|--------------------|--------------|
|                    |                 |                    |              |

|                                                                                                                                                       |  |  |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|--|
| Rozumiem proste polecenia kierowane do mnie przez nauczyciela.                                                                                        |  |  |  |
| Rozumiem zwroty grzecznościowe: przepraszam, dziękuję, jak się masz?                                                                                  |  |  |  |
| Rozumiem proste pytania typu: jak się nazywasz? ile masz lat? kiedy się urodziłeś?                                                                    |  |  |  |
| Rozumiem pojedyncze słowa z zakresu słownictwa dotyczącego nazw: członków rodziny, potraw, napojów, środków lokomocji, pór roku, przyborów szkolnych. |  |  |  |

|                                                                                                       |  |  |  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|--|
| Przedstawiam się, podając swoje imię, nazwisko, wiek, miejsce zamieszkania.                           |  |  |  |
| Stosuję polskie zwroty powitalne i pożegnalne.                                                        |  |  |  |
| Prezentuję członków swojej rodziny.                                                                   |  |  |  |
| Odpowiadam na pytania dotyczące mnie i mojego najbliższego otoczenia: rodziny, kolegów, domu, szkoły. |  |  |  |
| Opowiadam w prosty sposób o kraju, z którego pochodzę, miejscu, w którym mieszkam, swoim pokoju,      |  |  |  |

|                                                                                                            |  |  |  |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|--|
| Opowiadam w prosty sposób, gdzie się ktoś lub coś znajduje, np. piłka jest pod stołem.                     |  |  |  |
| Opowiadam w prosty sposób o swoich zainteresowaniach i ulubionych zajęciach, np. o przedmiotach szkolnych. |  |  |  |
| Podaję prosty przepis na polską potrawę oraz typową dla mojego kraju pochodzenia,                          |  |  |  |
| Opowiadam w kilku prostych zdaniach o tym, co widzę na zdjęciach, ilustracjach.                            |  |  |  |

|                                                                                                               |  |  |  |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|--|
| Czytam i rozumiem polecenia typu: przeczytaj, posłuchaj, napisz, narysuj,                                     |  |  |  |
| Czytam i rozumiem proste teksty pozdrowień, życzeń na pocztówkach.                                            |  |  |  |
| Wyszukuję ważne informacje w tekście.                                                                         |  |  |  |
| Wymieniam nazwy świąt i związane z nimi obrzędy i zwyczaje (polskie i te związane z moim krajem pochodzenia). |  |  |  |
| Opisuję w prosty sposób siebie i innych.                                                                      |  |  |  |

|                                                          |  |  |  |
|----------------------------------------------------------|--|--|--|
| Piszę krótkie pozdrowienia i życzenia do najbliższych.   |  |  |  |
| Odnajduję w tekście informacje dotyczące miejsca, czasu. |  |  |  |

### Wskazówki metodyczne

Arkusze samooceny końcowej służą do samodzielnej oceny umiejętności ucznia po zakończeniu zajęć z wykorzystaniem metody międzykulturowego portfolio. Arkusz powinien zawierać przykładową listę umiejętności niezbędną do osiągnięcia założonego poziomu biegłości językowej z uwzględnieniem 4 sprawności językowych: słuchanie, czytanie, mówienie, pisanie i być modyfikowany przez nauczyciela specjalistę i dostosowywany do celów realizowanych na poszczególnych zajęciach. Przykładowy arkusz samooceny częściowej zawiera tylko niektóre umiejętności, które mogą być rozwijane w toku pracy za pomocą metody międzykulturowego portfolio.

Przykładowy arkusz samooceny końcowej został opracowany na podstawie treści przewidzianych do realizacji w toku zajęć międzykulturowych z języka polskiego jako obcego z wykorzystaniem metody międzykulturowego portfolio opracowanych w książce Młynarczuk-Sokołowska, A, Szostak-Król, K. (2014, 2016). *Zrozumieć*

## Wskazówki metodyczne

*Innego. Międzykulturowa kompetencja komunikacyjna w procesie uczenia się języka polskiego jako obcego.* Białystok: Fundacja Dialog.

## Bibliografia:

Aleksandrowicz-Pędich, L. (2005). *Międzykulturowość na lekcjach języków obcych.* Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku. Aleksandrowicz-Pędich, L. (2011). *Dyskomfort „trzeciego miejsca” – trudności interkulturowe ucznia.* W: H. Komorowska (red.), *Nauka języka obcego w perspektywie ucznia* (s. 277–311). Warszawa: Oficyna Wydawnicza Łośgraf.

Badura, E. (2011). *Cele nauki języka obcego – kompetencja interkulturowa.* W: H. Komorowska (red.), *Nauka języka obcego w perspektywie ucznia* (s. 36–57). Warszawa: Oficyna Wydawnicza Łośgraf.

Bandura, E. (2007). *Nauczyciel jako mediator kulturowy.* Kraków: Tertium.

*Europejski System Opisu Kształcenia Językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie* (2003). Tłumaczenie dokumentu: Council of Europe (2001). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment.* Warszawa: Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli. Pobrano z [https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/attachments/ESOKJ\\_Europejski-System-Opisu.pdf](https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/attachments/ESOKJ_Europejski-System-Opisu.pdf)

Garncarek, P. (2006). *Przestrzeń kulturowa w nauczaniu języka polskiego jako obcego*. Warszawa: Wydawnictwo Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.

Gębał, P. (2010). *Dydaktyka kultury polskiej w kształceniu językowym cudzoziemców*. Kraków: Universitas.

Kiklewicz, A. (2010). *Tęcza nad potokiem... Kategorie lingwistyki komunikacyjnej, socjolingwistyki i hermeneutyki lingwistycznej w ujęciu systemowym*. Łask: Oficyna Wydawnicza.

Lewicki, R., Białek, M., Gackowska, A. (2006). *Kompetencja międzykulturowa w kształceniu nauczycieli języków obcych na potrzeby edukacji wczesnoszkolnej. Teoria i praktyka*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ATUT.

Lin, M., Bates, A. (2014). Who is in my classroom? Teachers preparing to work with culturally diverse students. *International Research in Early Childhood Education*, 5(1), 27–42.

Matthews, J. (2008). Schooling and settlement: Refugee education in Australia. *International Studies in Sociology of Education*, 18(1), 31–45.

Młynarczuk-Sokołowska, A. (2019). Language Taught to Students with Refugee Background Integration. The Context and the Importance of Developing Intercultural Communication Competence in School Education. *Polish Journal of Educational Studies*, 2(72), 45–63.

Młynarczuk-Sokołowska, A. (2022a). *Codziennosc polskiej szkoły z perspektywy dzieci i młodzieży ze środowiska przymusowych migrantów*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

Młynarczuk-Sokołowska, A. (2022b). *Ku szkole wzmacniającej potencjał uczniów z doświadczeniem migracji*. Białystok: Fundacja Otwartej Edukacji.

Młynarczuk-Sokołowska, A., Szostak-Król, K. (2016). *Zrozumieć Innego. Międzykulturowa kompetencja komunikacyjna w procesie uczenia się języka polskiego jako obcego*. Białystok: Fundacja Dialog.

Młynarczuk-Sokołowska, A., Szostak-Król, K. (2016). Uczniowie cudzoziemscy w Polskiej szkole – problemy, wyzwania i egzemplifikacje działań metodycznych. W: E. Śmiechowska-Petrovskij (red.), *Dzieci z trudnościami adaptacyjnymi w młodszy wieku szkolnym. Aspekty rozwojowe i edukacyjne w kontekście specyfiki różnic kulturowych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Sellers, M. (2020). *Educating Students with Refugee and Asylum Seekers Experiences. A Commitment to Humanity*. Opladen–Berlin–Toronto: Verlag Barbara Budrich.

Torenc, M. (2007). *Nauczanie międzykulturowe – implikacje glottodydaktyczne*. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Atut.

Zarzycka, G., (2018). Podejście interkulturowe w nauczaniu języka polskiego jako obcego. Bilans i perspektywy. W: A. Achtełik, K. Graboń (red.), *W kręgu (glotto)dydaktyki* (s. 534–548). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Zawadzka, E. (2000). Glottodydaktyczne aspekty interkulturowości. W: Z. Kielar, T. P. Lukszyn, T. Namowicz. *Problemy komunikacji międzykulturowej: lingwistyka – translaktyka – glottodydaktyka* (s. 451–465). Warszawa: Graf-Punkt.

Żydek-Bednarczuk, U. (2012). Kompetencje międzykulturowe w nauczaniu języka polskiego jako obcego. *Postscriptum Polonistyczne*, 2(10), 19-30.

## Prawodawstwo

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1997 nr 78, poz. 483, ze zm.).

Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (t.j. Dz. U. z 2023, poz. 103, z 2022, poz. 2600, z 2023, poz. 185, 547).

Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy (Dz.U. z 2022, poz. 645, ze zm.).

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw (Dz. U. z 2020, poz. 1283 ze zm.).